

Абдусетар Насир

ДВЕ ПРИЧЕ

ПРОДАВАЦ ЛЕШЕВА

Сваког уторка у десет увече долази му човек који преузима леш и плаћа му хиљаду динара. Услов је да то буде леш мушкарца и да му није одсечен ниједан орган, ма како био мален.

Већ годинама радио је као гробар и продавао је лешеве које је својим рукама укопавао. Нико о њему ништа није знао, осим да је побожан и честит човек који никад не узима више него што је предвиђено за копање раке, уљудно пазећи да земља којом затрпава покојника буде мека и растресита. Нико од чланова породица умрлих није ни сањао да он, затрпавајући раку, води рачуна да себи олакша посао око ископавања тела у ноћи између уторка и среде да би за њега наплатио другу, далеко вишу цену.

Цена лешева увећавала се са сваким новим месецом, јер су готово сва тела имала понеки недостатак – одсечен прст или разбијену лобању, а једном му је чак стигао покојник без главе. Упркос томе, он је и даље уочи сваке среде добијао своју награду за испоруку једног мушког леша.

Није се распитивао о томе куда иду лешеве које је продавао. Зар је важно шта ће бити с мртвацем пошто га душа напусти? И ево, годину за годином, он је све имућнији. Купио је зграду на три спрата од којих сваки има по три стана за које двомесечно наплаћује лепу кирију, а на градским улицама нон-стоп ради дванаест његових таксија и он од сваког возача добија, без ценкања и беспоговорно, по девет динара дневно! Истовремено, његови знанци у махали листом су уверени – тако чврсто да нико и не помишља на друго – да је гробар Џејаш Абу Румана један од најпоштенијих, најпоузданијих и најчеститијих људи које знају. И нико, ни човек ни цин, никад није открио чиме се он ба-

ви, иако је после четири године купио и другу зграду, овога пута на четири спрата, пред којом је био и огроман врт по којем се дан и ноћ играју деца станара.

Сваке вечери седи у кафециници, посматра тела гостију и размишља: сва су погодна за продају, али је смрт још далеко од њих.

Првог уторка у априлу, после година и година продаје и куповине лешева и пљачкања гробова, човек ког је знао није дошао у десет увече. Уместо њега, приђе му неки други човек и рече:

„Џејашу, (да ми ти будеш жив и здрав!), Абделабас, онај који ти је долазио годинама у ово време, умро је пре неки дан. Мене су сад послали уместо њега и, да знаш, ништа се неће променити: ја ћу ти долазити сваког уторка као што је и он чинио.”

У њему се заче сумња па брзо одврати:

„Не знам о чему говориш.”

Да би га умирио, човек рече:

„Не бој се, господине Џејашу, ја све знам, ја сам један од њих. Уосталом, не заборави да смо ти ми потребни!”

Али Џејаша беше обузела сумња од које му се ледила крв у жилама. Препаднут, упитао је:

„Шта знаш? И шта хоћеш од мене?! И ко је уопште тај Абделабас који је умро? Немам ја ништа с тим што говориш.”

Човек узвати без оклевања:

„Хоћемо леш за сваки уторак вече, а од данас ћу те ја исплаћивати.”

Џејаш устаде и, чудећи се сам себи, одговори:

„Дођи сутра, сад ништа не разумем шта ми говориш!”

Један гавран, или нека птица налик на гаврана, слете недалеко од њих, нимало се не плашећи. Човек повика:

„Сутра ћу ти рећи исто што и сад!”

Али Џејаш је и даље сумњао па одсече:

„Ја сам човек поштен, не знам шта хоћеш од мене и не желим да знам. Не желим да знам и не желим да те видим!”

Затим побеже кући преко гробља, као да га гоне стотине лешева. Она птица налик на гаврана и даље је стајала на месту, без имало страха.

Али се те ноћи у њега усели страх – тако силан, да је изашао на гробље и ходао између гробова које је опљачкао, размишљајући о томе шта га чека ако ко од рођака покојника чија су тела отишла незнано куд дозна шта је он чинио. Ужас од помисли на то држао га је попут одеће начичкане иглама. Превртао се у постељи лево и десно, покушавао да заспи лежећи потрбушке, али су га десетине игала непрестано убадале. Напокон устаде и поново оде до гробља. Сан му се спустио на очи тек у ситне сате, пред зору, када је завладала мртва тишина. Мисли су му блуделе, а сумње се рађале и гасиле.

Може бити да је онај човек само други трговац из те групе, мислио је. Хоће да заузме место оног Абделабаса, пошто је трговина лешеви-ма очито посао као и сваки други – лешеви су постали обична роба, исто као плави патлиџан, кошуље, лубенице или аутомобилске гуме.

Још једном је размислио о свему читајући натписе на каменим белезима врх гробова које је оскрнавио. Можда је размишљао и на-глас, говорећи:

„Да ми је знати шта још хоћу од живота! Шта ми више треба?! Имам две зграде, дванаест аутомобила који таксирају и у банкама штедне улоге који расту из године у годину. Чак и не знам тачно шта све имам! Шта хоћу више од тога?”

Тога часа одлучио је да престане с продајом лешева. Од данас неће починити више ниједан злочин, скрушено ће отићи на ходочашће у Меку, у божји храм, и придодати имену хаџијско звање. То ће бити довољно да се оправда од сумње која се можда увукла у главу некима. Не може ваљда Хаџи Џејаш Абу Румана продавати лешеве! Нико ко га зна не би могао поверовати у тако нешто, а при томе нико живи и не зна ни за две зграде, нити за новац у банкама, ни за таксије који раде за њега. С урођеном лукавошћу прикрио је да је он купац прве зграде у Сук ел Шујух, као и друге на периферији Багдада, а каравани његових аутомобила и даље циркулишу по Басри, на стотине километара од њега и његовог гробља. Исто је и с рачунима које је распоредио по банкама од Тикрита до Ниневе, а добар део успео је и да изнесе у Дамаск када је пре две године путовао тамо. Ко би и како могао открити све то, кад он вечито носи на себи исту пепељасту дишдашу, прљаву од гробљанске земље толико да изгледа као да је и начињена од исте те земље коју копа и у коју покопава тела што су му донела благо? Благо које се не смањује него само увећава од пре десет година, откако је стао пљачкати гробове!

* * *

Онај човек, међутим, дође му кући и покуца на врата. Пре него што ће их отворити, Џејаш осети да га обузима паника. Био се готово парализовао. Одједном, зачу како му човек говори учтивим тоном:

„Господине Џејашу, брате драги, молим те да ми верујеш! Ја једини замењујем покојног Абделабаса, а ми смо теби потребни као и ти нама.”

Не отварајући врата као да се склања од смрти, Џејаш одврати:

„Мени нико није потребан и ја не знам за шта ме питаш ни шта хоћеш од мене!”

Гледајући како се врата отшкрињују и кроз њих се помаља Џејашево препадно лице, готово кроз смех, човек рече:

„Хоћемо леш уторком увече, а ако нешто сумњаш, пружићу ти доказе да нисмо они који мислиш да смо! Хоћемо само лешеве које си нам продавао сваког уторка увече, а ми ћемо ти плаћати исту цену и ништа се неће променити.”

Џејаш осети да му пада камен са срца. Игле га престадоше бости и по-тајни сатански шапат што га је дотад чуо са гробљанске земље као да ишчезе. Изгледа да живот може да се настави онако како он жели и да не мора ни ићи на хаџилук. Штавише, можда ће првом приликом купити и трећу зграду, кад већ трговци лешевима толико жуде да их добију!

Џејаш Абу Румана изађе те вечери на гробље, где му беше стигао најновији леш. Ископа га, предаде човеку који је замењивао Абделаба-са и узео свој новац – као да је продао пар ципела које му нису потребне.

Никада није успео да одгонетне тајну која се скривала иза трговине лешевима, али време сумњи у вези с том чудноватом ствари беше давно минуло. Поткрај вечери ходао је тамо-амо између гробова који су омркавали празни (гробље је сада било сасвим без мушких становника и постало чисто женско) и утом се сети како је први пут продао леш неког мртваца. Паде му на ум како га је тада захватио ужасан страх и како се то понављало десетинама пута.

Тумарајући унаоколо, снажно је отпухивао дим из цигарете. Није приметио отворен гроб из ког је управо продао леш. Упао је у раку и тога часа растао се са животом.

Недељу дана касније, у десет увече, онај човек дође Џејашевој кући да преузме нови леш. Кућна врата била су отворена и он не нађе никога унутра. Отишао је до гробља да прошета, мислећи да се Џејаш мора убрзо вратити кући. Уједанпут, угледа га како лежи у откопаном гробу. Уверивши се да је мртав, упрти га и, поскакујући од среће и шапућући речи „Овога пута бадава леш!” Похита до свог пикапа који беше паркирао пред гробљанском капијом.

ИЗРАЂИВАЧ МРТВАЧКИХ КОВЧЕГА

Он је био живи пример за пословицу „Напродај се мртвачких ковчега па ће људи око тебе престати да умиру”. И заиста, погребник код ког је радио најурио га је после десет дана током којих нико није умро, мада се Багдад пекао на тихој ватри и мада нико није знао куда то води.

Упркос томе што га је стално терао малер, Назим Зарур је радио као обућар-крпа у Рашидовој улици, и као клоун у бугарском циркусу, и као пекар на железничкој станици, и као келнер у једном борделу, али ни на једном од послова није провео више од пет или, највише, седам дана. А онда би га редовно, неке прашњаве вечери или врелог поднева, најурили.

Није било чудно ни то што је једном приликом добио понуду да за једну установу пише дневне извештаје о ценама на пијаци и о томе како народ оговара власт – био је то само још један посао који му је послужио да се одржи у животу. Али се он и тада поново обрео на улици, пошто је у сваком извештају понављао једно те исто: народ је добро и ништа се необично не догађа.

Саопштили су му да су његове услуге, ако је народ добро и ако се ништа необично не догађа, излишне и исплатили му хонорар који је јасно показивао да се чудне ствари догађају и да народ није баш тако добро како је он видео и мислио, с обзиром на то да је било нелогично да он за две недеље преписивања једног те истог извештаја добије онолико новца колико је зарађивао за више месеци бавећи се другим, скромнијим и деградирајућим професијама.

Пожелио је да се врати и да поново пише пијачне извештаје, да описује марифетлуке којима се служе трговци и наводи шта све народ потајно прича о власти, али га је одговор затекао неспремног и одбацио далеко иза сунчеве орбите, у рупчагу тамнију и од гроба:

– А раније ниси хтео да пишеш о томе, бедниче један, је ли?!

Када су га извукли из рупчаге, схватио је – на основу коначних и неопозивих доказа – да се чудновате ствари догађају и да народ није добро.

***

Радио је као рибар на Еуфрату, али никад није уловио ништа осим поцепаних ташни, ципела и жабокречине. Радио је и као таксиста на линији Багдад – Сувејра, али људи као да одједном више нису излазили из кућа и нико није ишао ни у смеру престонице, нити се ико више враћао да обиђе фамилију у Сувејри. Када је почео да ради као мајстор за лепљење разбијеног керамичког посуђа, током два месеца у његовој стародревној махали нико није разбио ниједан тањир и ниједну шољу, па је прешао на трговину алкохолним пићима, да би, сасвим изненада, највеће пијанице престале да буду зависне од пића и почеле да сваки дан иду у џамије да се моле за душу највећег међу божијим апостолима!

Малер га је терао све време и у свему, па се тако, када се некако ухлебио као мујезин у џамији на Баъ ел Тђб, десило да се цело минаре срушило од поготка ракете која је долутала са оближњег војног полигона. Житељи махале закључили су да тај догађај јамачно служи да их опомене на Судњи дан и посумњали су да је за то крив Назир Зарур, јер нису могли да схвате да неко тако наопако обавља посао који му је пружио уточиште и спасао га смрти од глади.

Није га мимиошло ни да ради у берберници, ни на продаји намештаја, ни у сакупљању одбачених ствари, ни у фотокопирници, ни на

улици као ђубретар с метлом у руци, ни да се окуша у пржењу помфрита и фалафела. Радио је и као носач у својој улици, и као аутомеханичарски помоћник у једној радионици, и на подмазивању шиваћих машина, и на справама за вештачку кишу, и као продавац срећака, и у свим тим пословима се опробао и збиља их одлично савладао, али малер који га је пратио и увлачио му се у сваки корак и у сваки комад одеће, није му допуштао да се задржи било где, већ га је сваки пут терао да све ради наопако!

Пред Назиром Заруром остала је, тако, само могућност да одабере срећну, лепу и брзу смрт. А пошто је био тако страшно баксузан, и смрт је морала доћи брже него што би и сам пожелео – један залогај мишомора, или једно дубоко зарањање у воде Тигра и све би било готово! А још кад би набавио неки пиштољ, све би било још лакше и брже – био би то најбржи пут до сигурног и гарантованог краја – један куршум у чело убио би и њега, а и тај малер који га прати целога живота. А ако не успе да набави пиштољ, најлакше му је да веже омчу од ужета за сушење рубља. Окачиће је о плафон, испод ће поставити расклаћену столицу (која иначе само што се не распадне под њим) и тако ће прекратити своје патње: душник ће му се згњечити и он ће се обрести негде другде, далеко од овога пролазног света и његових проблема.

Ту Назир Зарур помисли да би, пре него што напусти живот, требало да приушти себи бар неко задовољство, као што се ради у читавом свету, па тако сваки онај ко је осуђен на смрт има право да замоли да му се испуни последња жеља како би му се душа успокојила пре растанка од овога света. Пред очи му дођоше десетине разних сласти и уживања од којих је годинама прижељкивао да оствари бар неку: да пијуцка дамашћанску мастику уз прегршт најбољих мезетлука и да, истовремено, слуша Сабаха Фахрија како пева „Пун је Дамаск лепих сека” и „Алепске напеве”, или да оде до гласовите куће Хусне Милас и проведе ноћ с њом или с којом од њених циганских „девојака”, да остане тамо до беле зоре као што већ вековима чине људи из махале. Или да седне на обалу реке, на руб муљевитог наноса, посматра звезде, пије вино и слуша крeket жаба – све док не куцне последњи час.

На крају се определио за „Напеве” и Алепљанке. Сркутаће дамашћанску мастику, слушати љубавно уздисање и лелекање Сабаха Фахрија и певати заједно с њим, затим ће навући око врата своју омчу и окончати живот без сведока – осим *господина Малера* који ће га тада принудно напустити.

Испод једног камена у зиду извадио је седам динара које је чувао за црне дане. Тај новац неће му више бити потребан. У дућану *Код чика-Залума* купио је боцу мастике коју је већ одавно меркао не би ли опробао дејство алкохола у венама. Била је то права богаташка мастика, а

око десет увече отишао је и купио кесу поморанци и неколико различитих мезетлука – мућене павлаке, маслина, зелене салате, смока од су-самовог тахана с пиреом од леблебије, сланих лубеничних семенки, кикирикија, алепске *кубе*¹ и једну дињу крупнију од његове главе, боцу расхлађене воде и пакло марлбора. Први пут је гледао међу својим прстима те цигарете за богаташе, које пуне рекламне паное по улицама и телевизијске екране. После првог гутљаја чувене дамашћанске мастике осетио је како га обузима усхићење, попут магије. Сабах Фахри се придружио његовом одушевљењу и запевао само за њега песму „Ми смо цуре црнооке”, кадли му он узврати и при томе само што не заигра:

*Једном сам је видео уз њиће
Раскојчала мала све дуѓмиће
Ружо моја, јој, њу љубави биће!*

Дижући чашу на поздрав *изворној музици*, мислио је: Прошло је време праве музике, готово смо је и заборавили, мој Назиме Заруру! Врхом палца и кажипрста прихватио је једну крупну маслину, оглодао је и уживао док су му поре у устима упијале њен сок. Никад раније није упознао такав узвишен укус. Храна за богаташе, нема шта!

Понављао је „Боже!” док је кусао мућеницу и присмакао сос од тахана и леблебије и „Јој, боже!” уз остале мезетлуке, дињу и слане семенке. Јато белих голубова, брод пун прелепих жена, једра, сочна тела каква није видео чак ни у својим најсмелијим сновима, срк из чаше и мирис нане – све то сливало се у његове поре и поткожне закутке, а од њега ширио се мирис јабука, лимуна и радости:

– У здравље Назима Зарура! Ја сам цар царева, шахиншах целог света, последњи Наполеон Бонапарта на тлу Међуречја!

Брод је пловио кроз његову крв, жене су се обнаживале вођене укусом чаробног, ватреног дамаског пића.

– Живот треба да је овакав сваког дана, Заруров сине!

Затим је убацио у себе још једну кришку диње, и једну маслину, и кашичицу смока од леблебије са таханом, као да се спрема за нови бој с мастиком која само што га није бацила на под:

– Назиме, смрт није за такве као ти! Шта си ти видео од овога света да би се убио, јадниче мој?!

Мало је недостајало па да се тренутно отрезни када је помислио на малер који га никада не напушта. Ипак, похитао је до боце и налио пуну чашу, а онда заиграо и запевао, пуцкетајући прстима, заједно са својим омиљеним славујем. Његов глас испуњавао је собу и дизао се у висине:

*Рајска башиџа њуна цвећа
Ти си граѓа моја срећа.*

¹Врста кнедли од пшеничне крупе пуњених месом. – Прим. прев.

– Ех, Заруровићу, па што кријеш тај свој дар кад ти га је бог дао, баксузни човече?!

После сат времена таквог усхићења приметио је да је пола боце празно. Ноћ је још прекривала железничку станицу и он се изненада сети да нема ниједног пријатеља и да целог живота никад није ни окусио алкохол, иако је радио и у борделу, и као момак у продавници алкохолних пића. Били су то они његови дани без смисла и ноћи саткане од најцрње потиштености – такве, да није могло бити ни речи о разлици између њега и каквог леша који је већ на путу у црну раку!

Испио је чашу наискап да не би размишљао о својим јадима, сталним губицима и малеру који га стално тера. Ово је ноћ његовог живота, он је мора на сваки начин сачувати у пределима сећања, у коферу успомена. Селио се из песме у песму и испијао чаше у здравље оне лепотице под црним прозирним велом што је пошла за упреподобљеним калуђером (који ће заврнути рукаве и поћи да клања молитву) и питајући се шта јој је то требало и зашто га је чекала на вратима џамије? Престравио се кад се боца испразнила, негде иза поноћи, али дотле је био већ мортус пијан и пун свега што је појео – и мућенице, и салате, и маслина, и тахановог смока, и поморанци, и лубенице, и диње, и кикирикија. Ништа није остало, осим алепске кубе и трију цигарета нақвашених леденом водом коју је на њих пролио у стању најстрашнијег пијанства.

Пао је на под насред собе и заспао. Није имао жељу ни за куршумом, ни за омчом којима би окончачо свој јефтине живот. Није се више уопште сећао ни мишомора, ни утапања у дубинама Тигра. Спавао је као заклан док га, негде око подне, из те, дотад непознате екстазе, није пробудило сунце.

***

У исто време на врата су му дошли продавац пића и погребник. Чика Залум се извинио што му је синоћ грешком, уместо боце дамашћанске мастике, продао боцу лимуновог сока и вратио му његова три динара, извињавајући се још неколико пута и вајкајући се да глупљу грешку није учинио откако се бави тим послом.

А погребник га је обавестио да му је хитно потребна његова помоћ, јер се мртваца намножило толико да се то не може ни појмити, па да ће се, буде ли му се он придружио и радио заједно с њим, дуги редови смрти који се уливају у градска гробља мало-помало и скратити.

Чим се Назим Зарур вратио послу израде мртвачких ковчега, лешеви пред улазима у џамије и у храмове посвећене светом халифи Хусеину стадоше се нагомилавати и смрт стаде куцати на сва врата, и јужно, и северно, и безгранично језовито и ужасно.

Али, пре него што ће се насмејати своме разочарању у смрт и у све што се збивало у његовом усамљеничком и суморном животу, Назим Зарур је отишао до чика-Залума и, са сузом у оку (која само што му се није скотрљала на праг дућана), стао и рекао:

– Дај ми, молим те, боцу лимуновог сока, исту ону марку од пре неко вече...

Аман, 11. маја 2004.

АБДУСЕТАР НАСИР (1947–2013) био је четврт столећа најистакнутија фигура ирачке књижевне сцене, како због ефектних тема којих су пуне његове кратке приче и жустрине с којом је давао тон расправама у интелектуалним круговима Багдада тако и због дрског отпора баасистичкој страховлади. Имао је двадесет шест година када је због једне приче осуђен без суда и права призива да би у помрчини бетонске ћелије чија је најдужа дијагонала била краћа од његовог стаса провео десет месеци. Спасла га је тада већ бивша супруга, новинарка Бусејна ел Насири, која је покренула акцију преко светског ПЕН-а и, после интервенције генералног секретара УН код тадашњег председника Ирака, млади писац је напослетку ослобођен.

До 1999, пре него што ће, уз неизвесну помоћ позива на Београдске сусрете писца, покушати и успети да пребегне у Јордан спасавајући главу пред јарошћу Садамовог сина Удеја, Насир је имао педесет објављених књига, поглавито збирки кратке прозе, од чега је готово половина била штампана у другим арапским престоницама. Многе су доживеле високотиражна пиратска издања од којих су профитирали само њихови издавачи. У избеглиштву, издржавајући се писањем колумни за арапске дневне листове, објавио је још близу тридесет наслова, од тога пет збирки есеја и шест романа. Умро је 2. августа у Хамилтону у Канади, где је са супругом књижевницом Хедијом Хусеин 2011. добио азил. Мада је ирачка влада на вест о пишчевој смрти понудила да пошаље специјални авион за пренос пишчевог тела у отаџбину, он је по сопственој жељи сахрањен у туђини.

Ни у својим новим прозама Насир није престајао да дира у табуе сваке врсте. И у овој причи, у којој се поиграва с мотивима илузије о вечном животу, он користи прилику да се наруга физичкој смрти и судбини писца.

Важнија дела: *Закаснела жеља* (Багдад 1968), *Крајњак живојојис шерифа Надира* (Дамаск 1975), *Молим те не кради ружу* (Дамаск 1978), *Љубав ваџреним хицима* (Каиро 1985), *Жена у џошји* (Багдад 1990), *Осџаџак ноћи – 71 сасвим крајња прича* (Багдад 1996), *Пошџо џрође воз* (Бејрут, 2000), *Маџарац на брежу* (роман, Бејрут 2004), *Пушџујући пријоведач* (Дамаск 2006), *Сеоба у јучерашњицу* (Бејрут 2008), *Кућна бића* (Аман 2008). Већа збирка Насириних кратких проза преведена је на српски (*Најсрећнији човек на свету*, „Геопоетика”, Београд 2004), а ова прича је из претпоследње објављене збирке *Пушџујући пријоведач*.

Са арапског превео и белешку написао СРПКО ЛЕШТАРИЋ